

2. Eysman A. A. Zaklyuchenie eksperta. Struktura i nauchnoe obosnovanie. – M. : Yuridicheskaya literatura, 1967. – 152 s.
3. Yaremchuk V. O. Organizatsiya i taktika zaluchennya spetsialista pri provedenni slidehiv (rozshukovih) diy : monografiya / V. O. Yaremchuk; za red. V. Yu. Shepitka. – Harkiv: Vid. agentsiya «Apostil», 2015. – 228 s.
4. Astashov M. A. Ispolzovanie spetsialnyh znaniy pri osmotre mesta vzryva / M. A. Astashov // Voronezhskie kriminalisticheskie chteniya: Sb. nauch. trudov. Vyp. 10 / pod red. O.Ya. Baeva. – Voronezh, Izd-vo Voronezh, gos. un-ta. – 2008. – S. 28–40.
5. Ishchenko P. P. Spetsialist v sledstvennyh deystviyah (ugolovno-protseessualnye i kriminalisticheskie aspekty). – M. : Yurid. lit., 1990. – S. 33–34.

Рецензент: доктор юридичних наук Теремецький В.І.

УДК: 347.31(477)

Якимчук Р.В.,

ад'юнкт кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОРУШЕННЯМ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

В статті надається аналіз криміналістичної характеристики протидії розслідуванню злочинів, пов'язаних з порушенням правил дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів, проведено аналіз наукових праць з цього питання щодо поняття «протидія розслідуванню», «ухилення від відповідальності; визначено основні форми протидії, а саме: внутрішню і зовнішню, активну і пасивну.

Ключові слова: протидія розслідування, форми протидії, приховування злочину, відповідальність, досудове розслідування.

Якимчук Р.В.,

ад'юнкт кафедри криміналістики и судебной медицины
Национальной академии внутренних дел

ПОНЯТИЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ РАССЛЕДОВАНИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С НАРУШЕНИЕМ ПРАВИЛ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ И ЭКСПЛУАТАЦИИ ТРАНСПОРТНЫХ СРЕДСТВ

В статье дается анализ криминалистической характеристики противодействия расследованию преступлений, связанных с нарушением правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств, проведен анализ научных трудов по этому вопросу относительно понятия «противодействие расследованию», «уклонение от ответственности; определены основные формы противодействия, а именно: внутреннюю и внешнюю, активную и пассивную.

Ключевые слова: противодействие расследованию, формы противодействия, сокрытие преступления, ответственность, досудебное расследование.

Yakymchuk R.V.,

associate chair of criminology and forensic medicine
National Academy of Internal Affairs

CONCEPT ANTI INVESTIGATION OF CRIMES RELATED TO VIOLATION OF TRAFFIC RULES AND OPERATION OF VEHICLES

The paper provided an analysis of criminological characteristics of counteraction to investigation of crimes related to violation of traffic rules and operation of vehicles, analysis of scientific papers on the subject on the concept of "opposition to the investigation", "evading responsibility; the basic forms of opposition, namely, internal and external, active and passive.

Background is that every year the number of cars on the roads of Ukraine is growing, which in turn leads to an increase in the number of road accidents.

Technical development of vehicles, increasing the number of roads, facilities management, improvement of technical and other means to ensure the functioning of the "human-vehicle-road" generally embody the latest scientific and technological progress and determine the level of socio-economic development.

However, with obvious economic benefits of motorization brings numerous problems of cost and negative. The most serious of these is the problem of road accidents. The issue of accident-free operation of road transport there is very serious, because each year thousands of Ukrainian killed in road accidents.

Only for 9 months of 2015 zastatystychnymy to the Department of STI of MIA of Ukraine in road accidents killed 2,692 people, injured more than 21,909 people [8].

The reasons and factors affecting the commission of road accidents lot. They may be associated with a man as "the passenger and driver" and expensive. However, the overwhelming majority of the actions associated with the person who manages the vehicle, that driver. As a rule - a violation of the "rules of the road" in some form, which, depending on the severity of the consequences qualify as a crime, and the guilty are brought to justice.

To date, not enough quality investigation of crimes related to violation of traffic safety rules and operation of vehicles. As a result, in the process of investigation admitted mistakes, which in turn lead to further unilateralism and incomplete investigation. These circumstances lead to a breach of the general principles of law and administration of justice, illegal to bring the person to justice or evade its punishment.

The conclusions are that the opposition to the investigation - a kind of deliberate acts (both active and passive in the form of refraining from action lawfully taken) or system acts carried out by persons who have committed criminal offenses on their own or with other participants in criminal proceedings independently or in complicity with the subject of criminal offenses aimed at concealment, alteration, destruction of evidence and (or) their procedural sources (falsification of evidence and (or) their procedural sources) to obstruct the comprehensive, thorough and impartial investigation of the circumstances that are relevant in criminal proceedings.

Key words: opposition to the investigation, combating forms, concealing a crime, responsibility, pretrial investigation.

Актуальність проблематики. З кожним роком кількість автомобілів на дорогах України зростає, що в свою чергу призводить до зростання кількості дорожньо-транспортних пригод. Технічний розвиток транспортних засобів, збільшення кількості доріг, засобів регулювання, вдосконалення технічних та інших засобів, що забезпечують функціонування системи „людина-автомобіль-дорога”, в цілому втілюють в собі найновіші досягнення науково-технічного прогресу та визначають рівень соціально-економічного розвитку країни.

Однак, разом з очевидними економічними благами автомобілізація приносить багаточисленні витрати та проблеми негативного характеру. Найбільш серйозною з них є проблема дорожньо-транспортних пригод. Питання забезпечення безаварійної експлуатації автомобільного транспорту постає дуже гостро, адже кожного року тисячі українців гинуть у автомобільних аваріях. Лише за 9 місяців 2015 року застатистичними даними Департаменту ДАІ МВС України в дорожньо-транспортних пригодах загинуло 2692 особи, травмовано понад 21909 осіб[8].

На сьогоднішній день не достатня якість розслідування злочинів пов'язаних з порушенням правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів. В результаті чого в процесі роботи слідчих допускаються помилки, що в свою чергу в подальшому призводять до неповноти та односторонності розслідування. Такі обставини призводять до порушення загальних принципів законності та здійснення правосуддя, до незаконного притягнення особи до кримінальної відповідальності або уникнення нею покарання.

Водночас як відмічає Ромців О.І., на сьогодні діяльність правоохоронних органів значно ускладнюється тим, що злочинці, маючи достатньо високі професійні навички

озброєння, найсучасніші технічні засоби, значні фінансові можливості й широкі корумповані зв'язки, не лише ретельно приховують свої злочинні діяння, а й активно протидіють своєму викриттю на всіх стадіях кримінального судочинства [6, с.112].

Метою статті є надання розширеного аналізу поняття «протидія розслідування злочинів».

Ступінь наукової розробки проблематики. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що різні аспекти протидії розслідуванню злочинів були предметом наукових досліджень багатьох українських і зарубіжних учених таких, як: Т.В. Авер'янової, Р.С. Белкіна, В.К. Весельського, В.Г. Дрозд, С.Ю. Журавльова, Г.Г. Зуйкова, В.М. Карагодіна, В.О. Коновалова, Н.С. Карпова.

Шехавцов Р.М. у своєму науковому дослідженні відмічає, що до 60-х років ХХ ст. питання протидії розслідуванню злочинів залишалось без належної уваги вчених. Кривченко О.В. відмічає, що окремі питання, що стосуються розслідування злочинів про порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів вивчали у своїх працях М.Г. Богатирьова, В.І. Жульова, Б.Л. Зотова, М.П. Зуєва, В.А. Мисливого, С.Г. Новікова та інші вчені.

Виклад матеріалу. Саме поняття «протидії розслідуванню» не є новим поняттям для криміналістики. У юридичній літературі не має єдиного визначення протидії, що включало би у себе усі характеристики цього явища. Найчастіше протидія розглядається як дія, що перешкоджає іншій дії, різновид конфліктної поведінки. Протидія спрямована не лише на перешкодження, блокування будь-якої дії, а й на перешкодження досягнення кінцевої мети, отримання конкретного результату.

Узагальнюючи думки науковців, можна стверджувати, що протидія розслідуванню злочинів пов'язаних з порушенням правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів – це діяльність зацікавлених осіб, спрямована на перешкодження розкриттю і розслідуванню злочинів за допомогою створення перешкод на шляху встановлення істини у кримінальному провадженні, таким чином, якісна нейтралізація протидії розслідуванню порушенню правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів зокрема залежить від чіткості визначення форм протидії розслідуванню [5, с.252].

Порівнюючи проблеми розслідування злочинів в Україні та європейських країн, можна дійти висновку що «в жодній європейській державі немає тих перешкод в здійсненні кримінального судочинства, які зустрічаються у нас. У цих країнах неприпустимо, щоб свідок, потерпілий, інші учасники кримінального судочинства багаторазово не з'являлися по повісткам органів слідства, щоб навіть свідки вчинення злочину відмовлялися давати свідчення, посилаючись на свою необізнаність; щоб свідок, потерпілий і навіть експерт або спеціаліст під час розслідування і судового розгляду багаторазово міняли свої показання і залишалися безкарними, щоб адвокати, використовуючи свої повноваження всупереч закону і адвокатській етиці, ставали немов би співучасниками злочинців».

За період існування злочинності протидія розслідуванню розвилася від елементарних кроків до системи витонченої і відкритої протидії діяльності державних органів боротьби зі злочинністю Бахін В.П. зазначає, що сучасна протидія розслідуванню змінилися не тільки якісно (нові форми, засоби й методи її здійснення),

а й масштабно, особливо в рамках діяльності організованої злочинності. Тому якщо раніше можна було вважати, що майстерності та засобів, які знаходилися в арсеналі слідчих і оперативних працівників, було достатньо для виявлення й подолання хитрощів і вивертів злочинців з метою ухилення від відповідальності, то тепер цього вочевидь мало, оскільки їм протистоїть не просто більш професійний та оснащений сучасними технічними можливостями злочинець, а й армада сил і коштів об'єднаної та організованої злочинності, яка наважується на боротьбу з державою. Необхідно додати, що злочинне формування все частіше перевтілюється в державні структурні одиниці. Вчорашні ватажки злочинних угруповань, особи з чорною репутацією (судимістю) стають представниками народу в різних сферах виконавчої і законодавчої влади, як наслідок – «поважні люди», «еліта суспільства»[1, с.202-203].

Враховуючи це, для розробки й реалізації дійових заходів щодо подолання протидії розслідуванню необхідно всебічне й глибоке вивчення сучасного феномену протидії як складового елемента протистояння злочинності та суспільства. Слід чітко виділяти й розмежовувати дві складові частини – те, що може викриватися й долатися на рівні діяльності правоохоронних органів, і те, що може бути переборено лише за рахунок можливостей держави і суспільства в цілому.

Як зазначає Юнацький О.В., протидія процесу розслідування є, по суті, продовженням протиправної діяльності, вона спрямована на приховування слідів злочину, недопущення викриття й притягнення до відповідальності винних осіб шляхом застосування різних, у тому числі й незаконних методів. Вона, як правило, характеризується явним або таємним втручанням у діяльність слідчого з метою вплинути на перебіг та результати розслідування кримінальної справи. Таке втручання здійснюється передусім на етапі виявлення, збирання (закріплення) доказів. Не виключається також протидія й під час перевірки, оцінки доказів та їх джерел, під час прийняття рішень з кримінальної справи.

Протидію розслідуванню визначають як систему дій (або бездіяльність), що має на меті перешкодити залученню слідів злочину до сфери кримінального судочинства і подальшого їх використання як судових доказів [3, с.472-473].

Особливістю даного виду протидії є наявність внутрішнього та зовнішнього її прояву. Під внутрішньою протидією розуміють протидію, яку здійснюють ті чи інші особи залучені до розслідування а саме: підозрювані та обвинувачені, свідки та потерпілі, спеціалісти та експерти, випадкові особи. Для них характерним є володіння певною інформацією про подію і прагнення приховати, змінити або знищити цю інформацію та її носії. Зовнішня протидія – це діяльність осіб, які або взагалі не пов'язані з подією що розслідується, а пов'язані зі слідчим, службовими, іншими відносинами службового та не службового характеру.

Суб'єкти внутрішньої протидії реалізують свої задуми переважно шляхом приховування злочину, суб'єкти зовнішньої протидії за допомогою впливу, тиску на слідчого створення умов для вчинення ним незаконних дій, спонукання його до вчинення посадового проступку або злочину.

Протидія розслідуванню зовнішньо виражається в певних формах. Під формою протидії розуміється вид активної поведінки протидіючого суб'єкта, у якій у певних зовнішніх ознаках відбуваються його психофізіологічні реакції на ситуацію, що

склалася, при вчиненні злочину або в ході його розслідування. Відносно події злочину та його розслідування – приховування злочину та перешкоджання його розслідуванню. За спрямованістю дій – приховування даних про подію злочину та причетних до нього осіб і втручання в розслідування злочину з метою примушення працівників органу дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду до прийняття рішень і провадження слідчих дій, що не відповідають процесуальним вимогам. Залежно від характеру взаємодії особи, яка вчинила злочин, з носіями інформації, що має доказове значення, протидія розслідуванню може бути безпосередньою (наприклад, здійснення обвинуваченим психічного впливу на потерпілого, свідків з метою примушення їх до давання неправдивих показань) і опосередкованою, коли такі дії вчиняються з певних причин особами, не пов'язаними із вчиненням злочину (наприклад, підкуп потерпілого родичами обвинуваченого з метою примушення його до давання неправдивих показань). Залежно від видів суб'єктів протидії розслідуванню протидія вчиняється або особами – учасниками події злочину (підозрюваними, обвинувачуваними, потерпілими), або особами, не пов'язаними з подією злочину (свідками-очевидцями, родичами, знайомими підозрюваних (обвинувачених), захисниками, посадовими особами правоохоронних органів, а також органів державної влади та управління). За кількістю суб'єктів протидія розслідуванню вимагань, вчинених організованими групами, злочинними організаціями, може бути здійснена як однією особою, так і організованим злочинним формуванням. Залежно від об'єктів протидія розслідуванню буває у формі впливу як на фізичних осіб, так і на предмети матеріального світу, які є джерелом інформації, що має доказове значення. За кількістю об'єктів впливу протидія розслідуванню буває простою – шляхом впливу на один об'єкт, і складною – на два і більше[7, с.9-10].

Волинським А.Ф. та Лавровим В.П. відмічено, що «протидія розкриттю та розслідуванню злочинів», пов'язана з тим, щоб уникнути відповідальності за вчинене – явище не нове. Воно існує вже давно – з тих пір, як держава почала переслідування винних у правопорушенні». Разом з тим, «протидія», не як процес, а як термін, використовується відносно недавно. Необхідно відмітити, що у злочинів, пов'язаних з порушенням правил дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів стратегічний рівень протидії взагалі відсутній[2, с.39].

Луцюк П.П. у своїй науковій роботі розглядає основні етапи становлення транспортної системи України та проводить паралель з розвитком кримінального законодавства щодо встановлення відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспортних засобів. Автором відмічається, що на початкових етапах діяло законодавство, що регулювало суспільні відносини у сфері охорони залізничного та водного видів транспорту. Якісно нові зміни в кримінальне законодавство були внесені в КК УРСР 1960 року. у якому з'явилися норми, які передбачали відповідальність за порушення правил безпеки руху та експлуатації автотранспорту і порушення правил руху автотранспорту особою, яка не є працівником транспорту, порушення діючих на транспорті правил. З прийняттям у 2001 році Кримінального кодексу України з'явився цілий розділ „Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту”, в якому вже деталізувались ці злочини[4, с.9].

З огляду на доробок провідних науковців та предмет нашого дослідження: протидія розслідуванню порушень правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів пропонується звернути увагу на способи фальсифікації доказів та їх процесуальних джерел як форми протидії розслідуванню.

1. Складання протоколів процесуальних дій, які не проводились. У цьому випадку можуть мати місце факти складання протоколів допиту свідків події, які фактично не були присутні під час вказаної пригоди, під час чого фальсифікується дані про час та місце вчиненого злочину, його обстановку: дії учасників дорожньо-транспортної події до зіткнення, механізм зіткнення, дії учасників ДТП після зіткнення. Також фальсифікації протоколу допиту свідка як факту проведення такого допиту метою якого є демонстрація дотримання порядку проведення іншої слідчої дії, зокрема пред'явлення особи чи предмету для впізнання. Викладені способи фальсифікації є ефективним як форма протидії розслідуванню у випадках, коли перевірка таких показань ускладнюється, для прикладу, вибуттям свідка у тривале від'їждження чи на відпочинок за кордон, чи взагалі виїзд за кордон на постійне місце проживання або ж свідок – іноземець і тимчасово перебував на території України. З позиції складності перевірки та спростування фальсифікації, вказаний спосіб може застосовуватись також під час допиту потерпілого у ДТП, особи, яка вчинила ДТП.

2. Внесення змін до процесуальних документів. У цьому випадку факт проведення слідчої (розшукової) дії дійсно мав місце, однак у документ неправомірно вносяться зміни. Неправомірно – так як законом передбачено внесення змін у документ: застереження, зауваження учасників процесуальної дії. У разі фальсифікації може мати місце дописування тексту у протокол огляду місця події щодо погодних умов, стану дорожнього покриття, інформації щодо засобів регулювання дорожнього руху, дорожніх знаків чи їх відсутності, слідів транспортного засобу тощо. У протоколи допитів внесення додаткових питань та відповідей на них, які в дійсності не ставились, даних про постановку питань та відмови відповіді на ці питання як результат небажання відповідати на ці запитання. Фальсифікація власноручного запису допитуваної особи щодо ознайомлення зі змістом протоколу, фальсифікація викладених власноручно допитуваним тексту уточнення змісту викладеного у протоколі допиту. Також може мати місце підробка реквізитів процесуальних документів: зміна дати оформлення документа на зручний для фальсифікатора час; підроблення підписів осіб, які повинні бути присутніми під час проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, однак яких не було: поняті, спеціалісти, учасники огляду, зокрема учасники ДТП.

3. Знищення речових доказів і їх заміни іншими предметами. Ще одним способом фальсифікації доказів є створення фіктивних речових доказів, які не існували у реальному часі, внесення змін у реально-існуючі речові докази, заміна речових доказів на фіктивні.

Висновки. Таким чином, протидія розслідуванню - це вид умисного діяння (як активного так і пасивного у формі утримання від вчинення правомірних дій) чи система діянь, що здійснюється особами, які вчинили кримінальне правопорушення самостійно або ж з іншими учасниками кримінального провадження, самостійно чи у співучасті з суб'єктом кримінального правопорушення, спрямованого на приховування, зміну,

знищення доказів та (чи) їх процесуальних джерел (фальсифікації доказів та (чи) їх процесуальних джерел) з метою перешкоджання всебічному, повному та неупередженому дослідженню обставин, що мають значення у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Бахін В.П. Криміналістика. Проблеми и мнения (1962-2002) / Бахін В.П. // Монографія– Киев, 2002, с. 202-203.
2. Биби́ков А.А. Противодействие расследованию преступлений, связанных с нарушением правил дорожного движения и эксплуатации транспортных средств, и криминалистические методы его преодоления: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09/ Биби́ков А.А.– Тула, 2005 – с.205.
3. Дирдін М.Є. Повторність, пов'язана з протидією розслідування злочинів / Дирдін М.Є., Грицюк І.В. // Держава і право, випуск № 52, с. 472-477.
4. Луцюк П. П. Розслідування порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації автотransпортних засобів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 /Луцюк П. П. – Київ, 2006, с. 18.
5. Осовський О.Д. Фальсифікація доказів та їх процесуальних джерел, як форма протидії розслідуванню порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів / Осовський О.Д. // Митна справа 2014 р., ч.2, № 2 (92), - С. 252-258.
6. Ромців О.І. Сутність поняття «протидія розслідування злочинів» у сучасній криміналістичній науці / Ромців О.І. // Науковий вісник Херсонського державного університету, Випуск 6-1, том 4, 2014, - С. 112-116.
7. Шехавцов Р.М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів і засоби їх подолання: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.09 / Шехавцов Р.М.– Київ, 2003р., с. 21.
8. Аварійність на автошляхах України 9 місяців 2015 року [Електронний ресурс] // - Режим доступу: <http://www.sai.gov.ua/ua/people/5.htm>.

References:

1. Bakhin V.P. Krymynalystyka. Problemy y mnenyya (1962-2002) / Bakhin V.P. // Monohrafiyya– Kyev, 2002, s. 202-203.
2. Vybykov A.A. Protivodeystviye rassledovaniyu prestuplenyy, svyazannykh s narushenyem pravyl dorozhnoho dvyzhenyya y ekspluatatsyy transportnykh sredstv, y krymynalystycheskye metody eho preodolenyya: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09/ Vybykov A.A.– Tula, 2005 – s.205.
3. Dyrdin M.Ye. Povtornist', pov"yazana z protydiyeyu rozsliduvannya zlochyniv / Dyrdin M.Ye., Hrytsyuk I.V. // Derzhava i pravo, vypusk # 52, s. 472-477.
4. Lutsyuk P. P. Rozsliduvannya porushen' pravyl bezpeky dorozhn'oho rukhu abo ekspluatatsiyi avtotransportnykh zasobiv: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 /Lutsyuk P. P. – Kyiv, 2006, s. 18.
5. Osovs'kyu O.D. Fal'syifikatsiya dokaziv ta yikh protsesual'nykh dzherel, yak forma protydiyiyi rozsliduvannya porushennya pravyl bezpeky dorozhn'oho rukhu ta ekspluatatsiyi transportnykh zasobiv / Osovs'kyu O.D. // Mytna sprava 2014 r., ch.2, # 2 (92), - S. 252-258.
6. Romtsiv O.I. Sutnist' ponyattya «protydiya rozsliduvannya zlochyniv» u suchasniy kryminalistychniy nautsi / Romtsiv O.I. // Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu, Vypusk 6-1, tom 4, 2014, - S. 112-116.
7. Shekhavtsov R.M. Formy ta sposoby protydiyiyi rozsliduvannya zlochyniv i zasoby yikh podolannya: avtoref. dys. kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / Shekhavtsov R.M.– Kyiv, 2003r., s. 21.
8. Avariynist' na avtoshlyakhakh Ukrayiny 9 misyatsiv 2015 roku [Elektronnyy resurs] // - Rezhym dostupu: <http://www.sai.gov.ua/ua/people/5.htm>.

Рецензент: кандидат юридичних наук, доцент Сорока Л.В.